

Nieuw regeerakkoord moet succes van 'Veter's Los!' nog aantonen

Platform

In deze rubriek is ruimte voor opinies en reacties. Hier volgt een bijdrage van Geert van Duinhoven.

Een jaar geleden presenteerden vijf natuurorganisaties 'Veter's Los!'. Natuur moet meer zijn dan een stukje schaamgroen, het moet integraal deel uitmaken van de enorme investeringen die er op stapel staan voor de infrastructuur, luidt de boodschap. Onconventionele ideeën bevat het lijvige maar enthousiaste rapport zeker, maar het is de vraag of het nieuwe kabinet straks daadwerkelijk 8 miljard wil uitgeven aan een stevige inbedding van nieuwe natuur als zij gaat beslissen over de verdere versterking van de economische infrastructuur.

Voor de natuurbeweging zijn het al lang geen nieuwe begrippen meer: werk met werk maken, win-win-situaties, meekoppelen. Het idee is telkens hetzelfde: natuur moet je niet los zien van andere zaken in het landelijk en stedelijk gebied, maar je moet ze integreren met natuur. Daar profiteren zowel de natuur als de andere functies van. Bovendien, zeker zo belangrijk, is het goedkoper dan alles apart plannen en uitvoeren.

In de praktijk wordt de filosofie nog maar mondjesmaat toegepast. Nog steeds staan er hoge muren tussen de verschillende departementen. De verantwoordelijkheid voor water, natuur en ruimtelijke ordening zijn verdeeld over maar liefst drie ministeries! De waterschappen houden vast aan hun eigen plannen voor het oppervlaktewater, terwijl de provincies nog steeds over het grondwater gaan. De provincies lijken in een soort eeuwigdurende clinch met de rijksoverheid te liggen over de precieze verdeling van de macht.

Dat bracht vijf natuurorganisaties er toe nog maar eens aan de bel te trekken. Het resultaat is een prachtig, groots boekwerk met de titel 'Veter's Los!'. Groots, omdat het een plan van 8 miljard is en groots omdat het elk handzaam formaat overtreft. Het plan dat zij maart 1997 presenteerden mocht in geen geval in

bureauladen of aktetassen verdwijnen.

"Er staan grote ruimtelijke investeringen op de agenda om de economische structuur van Nederland te versterken", begint 'Veter's Los!'. "Het kabinet streeft naar een ruimtelijke inrichting waarbij het economisch potentieel maximaal wordt gegeven aan het streven naar leefbaarheid, ruimtelijke kwaliteit en een goed functionerend ecosysteem. Om dit te realiseren is een integrale aanpak nodig", menen het Wereld Natuur Fonds, de Vereniging Natuurmonumenten, Stichting Natuur en Milieu, de Unie van

Provinciale Landschappen en Vogelbescherming Nederland.

Een tiental uiterst modern vormgegeven pagina's verder staat dan wat de vijf organisaties voor ogen hebben. Elf projecten dienen als voorbeeld voor een integratie van natuur en economie. Het is eigenlijk het bekende rijtje van ideeën waar de natuurbeweging al jarenlang de plannen voor klaar heeft liggen, maar waarvan nog steeds weinig van in de praktijk is gebracht.

Voorthobbelend natuurbeleid

Directe aanleiding om dit plan dan toch te schrijven zijn de besprekingen die een groepje ambtenaren, de Interdepartementale commissie voor de Economische Structuurversterking (ICES) het afgelopen jaar heeft gevoerd om een bestemming te vinden voor ongeveer 65 miljard (!) gulden. Een volgend kabinet zal op basis van het ICES-overleg over de uiteindelijke bestedingen gaan beslissen. De vijf natuurorganisaties menen dat er in die discussie besloten moet worden om economie en natuur niet meer los van

Groene inbedding HSL; voorbeeldproject uit 'Veter's Los!'

Gebied:

Deel van het HSL-tracé dat door het Groene Hart snijdt, van Leiderdorp in het noorden tot de A12 in het zuiden.

Omschrijving:

Het gebied dat door het gekozen HSL-tracé van het Groene Hart wordt afgesneden, zal onder nog grotere stedelijke druk komen te staan als met de aanleg van de HSL niet tevens een robuuste groene structuur wordt gerealiseerd. Over een lengte van bijna 12 kilometer kan de spoorlijn ingebed worden in 2.500 ha aan waterrijke natuurgebieden, met moerassen in het noordelijk deel en overwegend plassen in het zuiden. Hiermee wordt een groot aantal belangen gediend (zie hieronder), waaronder die van de streekbewoners en de reizigers die zicht krijgen op een

waterrijk natuur- en recreatiegebied.

Er ontstaat een kwalitatief hoogwaardige afscherming van het Groene Hart, die maatschappelijk op een groot draagvlak kan rekenen. Waterconservering in nieuwe natuurgebieden betekent wel dat bestaande woonkernen omkaad moeten worden. Dit kan deels geschieden met grond die vrijkomt uit de tunnel.

ICES-investering:

- grondverwerving 2.500 ha, inclusief uitkopen hele bedrijven: f 250 mln;
- extra inrichting gebied, ca 40 kilometer nieuwe kades en bemaling: f 100 mln.

Winst:

- er ontstaat een duidelijk fysieke en kwalitatief hoogwaardige barrière tegen verdere verstedelijking of 'ver-

rommeling' van dit deel van het Groene Hart;

- ontstaan van een groot, nieuw schaats- en watersportgebied vlakbij grote bevolkingsconcentratie, met de mogelijkheid tot verbinding van de Oude Rijn en de Rotte;
- er wordt een halt toegeroepen aan de verdere bodemdaling in dit gebied;
- vergroting van de zoetwatervoorraad in groeiende venen, beschikbaar voor drinkwaterwinning;
- de diepe polders in het zuidelijk deel kunnen worden ingericht voor de berging van piekafvoeren in natte periodes. Dit water is in droge periodes beschikbaar voor landbouw en natuur;
- er ontstaat een natuurgebied groter dan de Nieuwkoopse en Reeuwijkse plassen samen;
- verbetering woon- en vestigingsklimaat.

Onderwijs (Jeliefund) 1997 - Piet Munnsterman
Kleinbeeld, 5,5 x 2,3 cm
Foto Natura, Wormerveer

Dit wij nu nog kunnen genieten van onze oude meesters, is te danken aan de regelmatige schoonmaakbeurten en restauraties die deze schilderijen ondergaan. Het kost een paar centen, maar dat is het meer dan waard.
Zo verdienen ook de 'Rembrandts van onze natuur' het gekoesterd te worden. Niet in een soort opgedrukt museum, maar als levende delen van ons land, waar we zorgvuldig mee om moeten gaan.

De beschrijving van onze plannen met deze cultuurlandschappen vindt u op pagina 26 en 28, onder projectnummer 2.2 en 8.

elkaar te beschouwen en dat ruimtelijke investeringen voortaan zowel ten goede moeten komen aan de economie als aan de ecologie.

Robbert Hijdra van Natuurmonumenten: "In Nederland zal heel veel veranderen ten gevolge van de ruimtelijke investeringen. Aan de andere kant zien we dat het natuurbeleid maar voortdobbelt en de ecologische hoofdstructuur (EHS) aan ernstige erosie onderhevig is. Veel provincies hebben een flinke achterstand in het begrenzen van de EHS; het draagvlak bij gemeenten en boeren is nog steeds onvoldoende; we komen nog steeds niet tot het ontsnipperen van de natuur. Daarbij komt dat de grondprijzen die ooit zijn genoemd als indicatie voor de kosten van de EHS veel hoger uitvallen en er dus te weinig geld is voor het natuurbeleid. Voor minister Van Aartsen is het desondanks altijd onbespreekbaar geweest om méér geld uit te trekken voor het natuurbeleid."

Stukjes schaamgroen

Het idee van de vijf organisaties is dan ook om het natuurbeleid te laten meefietssen met de ruimtelijke investeringen. In 'Veter's Los!' worden behalve de kosten van de elf projecten heel bewust ook de voordelen opgesomd. Zo kost het project

'Grote beekdalen' waarin het ecologisch herstel van beken wordt voorgesteld, weliswaar 600 miljoen gulden maar het levert ook winst op. Er zal minder wateroverlast benedenstrooms optreden, er zullen recreatiegebieden ontstaan, de beken krijgen een groter zelfreinigend vermogen en door het herstelproject zal water langer worden vastgehouden hetgeen verdroging in de landbouw en natuur tegengaat.

Vechtplassen; voorbeeldproject uit 'Veter's Los!'

Gebied:

Hollands-Utrechtse plassengebied tussen de Vecht en 't Gooi

Omschrijving:

Door de grondwaterwinning in 't Gooi en de oppervlaktewaterwinning in de Bethunepolder te beëindigen en te vervangen door oevergrondwaterwinning langs de Vecht, het Gooimeer en het IJmeer, raakt het tussenliggende plassengebied weer doorstroomd met schoon kwelwater. Er hoeft minder verontreinigd Rijnwater ingelaten te worden om de verdroging tegen te gaan. Bovendien zal hierdoor meer grondwater het Gooimeer en IJmeer bereiken,

waardoor deze schoner worden.

Voor zowel de natuur als de recreatie in het gebied betekent dit een enorme vergroting van de mogelijkheden.

Verplaatsing van de drinkwaterwinning met distributieleidingen, pompstations en zuiveringsinstallaties kan in fase gebeuren op de momenten dat deze infrastructuur aan vervanging toe is.

ICES-investering:

- verplaatsing van de drinkwaterwinning met distributieleidingen, pompstations en zuiveringsinstallaties. Deels via bestaande geldstromen. Extra investering vanuit ICES-gelden: f 250 mln;

- aanpassen waterbeheer Vechtsreek, incl. peilverhoging diepe polders en omkading woongebied: f 150 mln.

Winst:

- grotere hoeveelheden drinkwater kunnen op een duurzame manier gewonnen worden;
- waterconservering voor de landbouw;
- meer recreatie (zwemmen, duiken, e.d.) die aan schoon water gebonden is;
- ontwikkeling van een kwalitatief hoogwaardig natuurgebied met otters, lepelaars en purperreigers;
- schoonmaken van Vecht en IJmeer.

De grote bedragen vallen natuurlijk snel op in een dergelijk voorstel. Driekwart miljard voor herstel van de riviermondingen, maar liefst vijf miljard voor het Groene Hart en bijna een miljard voor de Rijntakken. Toch vinden de auteurs dat de nadruk niet te veel op deze getallen moet liggen. De projecten moeten namelijk niet worden gezien als een soort compensatiegelden, als pleister op de wonde vanwege de ruimtelijke investeringen, maar als investering voor een beter leefmilieu.

Een pagina
uit 'Veter's Los!'

Leen de Jong van het Wereld Natuur Fonds: "In de ouderwetse manier van denken over natuur is het geld altijd het probleem. Telkens moet er geld komen voor het compenseren van elders verloren gegane natuur, natuur is dan slechts een stukje schaamgroen. Daar moeten we nu eens van af. Juist door de koppeling met andere projecten is er winst voor de natuur te bereiken. Als je bijvoorbeeld op een juiste manier aankopen doet omwille van de veiligheid langs de rivieren, is daar veel geld én natuur te verdienen. Datzelfde geldt voor projecten die worden gekoppeld aan drinkwaterwinningen. Door het gebruik van de juiste technieken is er water te winnen én natuur te creëren."

Volgens Hijdra bevordert die manier van werken bovendien het draagvlak voor natuur. "Wij zeggen: ga nu niet die ruimtelijke projecten uitvoeren waarbij je op het eind onherroepelijk een clash met bewoners krijgt. Plan de projecten integraal waardoor er een daadwerkelijke

kwaliteitsverbetering plaatsvindt. Pas dan kun je de streek zeggen dat ze ook echt iets terug krijgt voor de negatieve effecten van de infrastructurele projecten. Ze krijgen psychologische leefbaarheid terug, een schone omgeving en groen. Het gaat ons dus niet puur om de plantjes en beestjes maar om een algehele verbetering van het leef-, woon- en werkklimaat in Nederland."

Kantoortje

Alles goed en wel, maar hoe breng je dit nu in de praktijk? Tot nu toe blijken de koppelingenprojecten nog maar zelden te lukken. De planningsmethodiek van Nederland zal dus rigoureuus op de schop moeten, menen de organisaties. Want de oorzaak van de versnippering en achteruitgang, zo vinden de vijf en met hen ook bijvoorbeeld de Natuurverkenning 1997, ligt in de verkokering van het ruimtelijk beleid in Nederland. De ministeries hebben elk hun verantwoordelijkheid, de bestuurslagen willen hun bevoegdheden tot het uiterste doorvoeren. Iedereen trekt zich terug op zijn kantoortje en van integrale planning is in Nederland nauwelijks sprake, vat Leen de Jong de problematiek samen. 'Veter's Los!' kan volgens hem ook heel goed gelezen worden als een protest tegen die verkokering.

Heeft 'Veter's Los!' deze verkokering nu doorbroken? Nee, dat nog niet, denken Hijdra en De Jong, maar het besef dat er een andere planningsmethodiek nodig is, is wel degelijk goed overgekomen, vinden ze. Ze verwijzen daarbij naar een door de Tweede Kamer aangenomen motie van de regeringspartijen waarin zij op 6 oktober 1997 de regering verzoeken

"de kansen en voorwaarden zoals gepresenteerd in het plan *Veter's Los* nader uit te werken en invulling te geven". Bovendien vinden ze het pure winst dat een aantal politieke partijen, waaronder de PvdA en D'66, het rapport in hun verkiezingsprogramma noemen. De Jong: "Wat betreft de ministeries hebben vooral VROM en V&W enthousiast gereageerd, Landbouw heeft zich daarentegen wat op de vlakte gehouden."

Hijdra is daarnaast vooral blij met het gegeven dat bij het regelmatig overleg tussen de meest betrokken ministers (LNV, Vrom, V&W en EZ) en de vijf grote natuurorganisaties het onderwerp 'Veter's Los!' stevast op de agenda staat. "Ik denk dat dit rapport een aantal ontwikkelingen die zich al voordeden nu versterkt heeft. Wij hebben bijvoorbeeld een projectleider 'Veter's Los!' aangesteld die full time aan de slag kan om de ideeën uit te werken en initiatieven te ontplooiën," aldus Hijdra.

Alle goede bedoelingen en positieve geluiden ten spijt, zijn er in de praktijk echter nog nauwelijks concrete resultaten bereikt. Hijdra en De Jong erkennen dat, maar hebben hun hoop vooral gevestigd op een nieuw kabinet. Of die hoop gerechtvaardigd is, valt te betwijfelen. Het is bijvoorbeeld verontrustend hoe stil Den Haag en zeker ook de provincies zijn gebleven na het verschijnen van de *Natuurverkenning '97*. Daarin staat heel duidelijk dat de natuur alleen een kans heeft als er een samenhangend ruimtelijk beleid komt. Maar tot op heden heeft daar niet één kamerlid of minister zijn of haar vingers aan durven branden, niemand heeft naar aanleiding van dat rapport consequenties getrokken uit die constatering. Nu nog 'verschuielen' Kamer en kabinet zich achter het feit dat het nieuwe kabinet pas echt knopen gaat doorhakken over de besteding van de ICES-gelden. Er zijn echter vooralsnog geen tekenen dat organisaties of overheden daadwerkelijk hun invloed willen delen met anderen. Het regeerakkoord en de eerstvolgende begroting zullen dus de eerste echte maatstaf zijn voor het succes van 'Veter's Los!'. Want met optimisme en positieve geluiden alleen, daar redt de natuur het niet mee.

Ir. G. van Duinhoven
Onder de bomen 17
6871 CG Renkum

Paddestoelen

Mirjam Veerkamp

Brandplekken herbergen een eigen specifieke paddestoelenflora. En alhoewel Maas Geesteranus al in 1969 (Maas Geesteranus, 1969) constateerde dat het Gewoon brandplekkelkje achteruit ging, is eigenlijk pas door het samenstellen van de Rode Lijst paddestoelen (Arnolds & Van Ommering, 1996) de volle omvang van de achteruitgang van deze groep paddestoelen aan het licht gekomen (Veerkamp, 1997). Maar liefst 94% van de 48 soorten staat op de Rode Lijst.

De omvang en de aard van de bedreiging maken een discussie over de beheersvorm branden wenselijk. Dit artikel wil aan deze discussie een bijdrage leveren.

Brandplekpaddestoelen en hun levenswijze

In 'Het overzicht van paddestoelen in Nederland' (Arnolds et al., 1995) worden 48 soorten genoemd die gebonden zijn aan brandplekken of daar hoofdzakelijk op voorkomen (tabel 1, p. 64). Soorten die op brandplekken kunnen groeien maar ook regelmatig daarbuiten voorkomen worden hier buiten beschouwing gelaten. Brandplekpaddestoelen behoren vooral tot de groep van de zakjeszwammen (60%) en de plaatjeszwammen (38%). Van de zakjeszwammen is vooral het geslacht *Bekerzwam* (*Peziza*) met 11 soorten sterk vertegenwoordigd.

In Denemarken is door Petersen (1970) drie jaar lang op een groot aantal plekken waar resthout verbrand is, de aanwezigheid van vruchtlichamen genoteerd. De tijd na de brand waarin de diverse soorten verschijnen en het volhouden is per soort verschillend. Petersen onderscheidt op basis hiervan vier groepen soorten (tabel 1). Ruwweg dezelfde fructificatiepatronen worden gevonden na bosbranden. Het schema van Petersen biedt geen verklaring voor de successie van brandplekpaddestoelen. Het is denk-

'Veter's Los!' bevat 11 voorbeeldprojecten. Hieronder een overzicht met daarbij de investeringen in miljoenen guldens.

1 Riviermondingen	740
2 Westerschelde	195
3 Rijntakken	835
4 Zandmaas	300
5 Groene Hart	4950
6 Vechtplassen	400
7 Markermeer	265
8 Waddenkust	355
9 Hunzewater	135
10 Beekdalen	600
11 Verbindingen Stuwwallen-rivier	65